

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1/S-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ S/1 (5) - 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Мадреймов Фархат Махсетбаевич</i> СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА В КАРАКАЛПАКСТАНЕ В 1920-1924 ГОДАХ	12-18
<i>Алимджанов Бахтиёр Абдихакимович</i> АНТРОПОЛОГИЯ ИМПЕРСКОЙ ВЛАСТИ: ХАКЕНТСКИЕ ЗЕМЛИ И АДВОКАТ С. ЛАПИН	19-23
<i>Чориев Шохрух Холтура угли</i> ИСТОРИОГРАФИЯ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТУРКЕСТАНСКОГО ГЕНЕРАЛ- ГУБЕРНАТОРСТВА В 40-90-Е ГОДЫ ХХ ВЕКА	24-35
<i>Najmiddinov Boburmirzo Zuhridin o'g'li</i> SOVET HOKIMIYATINING 1917-1943-YILLARIDA O'ZBEKISTON SSR DA AMALGA OSHIRGAN DINIY SIYOSATI	36-43
<i>Esonova Nilufar</i> SANOAT SOHASIDA XALQARO HAMKORLIK MUNOSABATLAR TARIXINING O'RGANILISHI: TAHLIL VA NATIJALAR (1991-2018-YILLAR)	44-47
<i>Qarshiyev Ahmad, Jumayev Abdimo'min, Bebitov Maqsud</i> DENOV BEKLIQIDA MAVJUD JOY NOMLARIGA OID MULOHAZALAR	48-55
<i>Qurbonov Abbas</i> MUSTAQILLIKNING DASTLABKI YILLARIDA QASHQADARYODA YENGIL SANOAT SOHASIDA AMALGA OSHIRILGAN ISLOHOTLAR VA ULARNING NATIJALARI	56-59
<i>Abduraimova Sabohat Ergash qizi</i> BUXORO AMRLIGI DAVRIDA CHIROQCHI BEKLIQI AHOLISINING TURMUSH TARZI	60-65

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Karjavova Xurshida Abdumalikovna</i> MAHALLA INSTITUTINING IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	66-73
<i>Pardayev Erkin Egamberdi o'g'li</i> XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA SIFATNI BOSHQARISHNING INNOVATSION USULLARI	74-82
<i>Palvanbayev Umidbek O'ktam o'g'li</i> O'ZBEKISTON POCHTA BOZORIDA XUSUSIY POCHTA KORXONALARINING TUTGAN O'RNI (BTS, DMS, EMU POCHTALARI MISOLIDA)	83-86
<i>Чинорова Шаҳодат Мансур кизи, Нормуродов Хусан Эшмаҳматович</i> ЗНАЧЕНИЕ ТАРГЕТИРОВАНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РАЗВИТИИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	87-93
<i>Gabriel Ayodeji Ogunmola</i> GREEN BONDS: FINANCING RESOURCE CONSERVATION FOR A SUSTAINABLE FUTURE IN FARMING IN UZBEKISTAN	94-108

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Rashidova Dilfuza Ganievna</i> XIX ASR O‘ZBEK SHOIRALARINING IJODIDA GUMANISTIK G‘OYALAR VA IJTIMOY-FALSAFIY QARASHLAR	109-113
<i>Ochilova Nigora Ruzimuratovna</i> GENDER TENGLIGINI TA‘MINLASHNING IQTISODIY-IJTIMOY OMILLARI	114-118
<i>Samadov Jonmurod</i> JALOLIDDIN RUMIY ASARLARIDA FALSAFIY TUSHUNCHALAR VA ULARNING ILMIY–METODOLOGIK TAHLILI	119-123
<i>Kdirbaev Baxadir Berdaxovich</i> AXBOROT JAMIYATI VA MEDIA-MADANIYATNING NAZARIY-FALSAFIY TUSHUNCHASI	124-131
<i>Kurbanbaeva Ulbosin Jumag‘alievna</i> EKOLOGIK XAVFSIZLIK TUSHUNCHASINING MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI	132-136
<i>Narzukulova Ferangiz Rustamjonovna</i> ILMIY TIL VA FALSAFIY TERMINOLOGIYA: SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	137-141
<i>Xolmirzaev Xurshid Nakibillaevich</i> IJTIMOY-KASBIY FAOLIYAT JARAYONIDA SUN‘IY INTELLEKTNING INSON SALOHIYATIGA TA‘SIRI	142-148
<i>Султанов Бахтиёр Бахтиёрович</i> ОБРАЗ ФИЗИЧЕСКОЙ РАЗВИТОЙ, ГЕРОИЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ В ЭПОХУ АНТИЧНОСТИ	149-153
<i>Bozorov Suxrob Komilovich</i> MA‘NAVIY TRANSFORMATSIYANING ISTIQBOLLARI: INNOVATSION G‘OYA VA LOYIHALAR	154-157
<i>Kimsanbayeva Shaxnoza Bakridinovna</i> MILLIY O‘ZLIK VA DINIY BAG‘RIKENGLIK: ZAMONAVIY JAMIYATDAGI O‘ZARO TA‘SIRLAR	158-163
<i>Muxamedjanova Lalixon</i> GLOBALASHUV VA MADANIYATLARARO ARALASHUV	164-172

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Isanova Feruza Tulqinovna</i> INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI XALQARO HUQUQ SOHASIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DIAKRON TADQIQI	173-180
<i>Mahmudova Umida Ural qizi</i> INTERNET DISKURSIDA FOYDALANILADIGAN EMOJILARNING LISONIY VA MADANIY JIHATLARI	181-189
<i>Madalov Navruz Ergashevich</i> IMPORTANT SUBJECTS OF COMPARATIVE AND CONTRASTIVE PHILOLOGICAL STUDIES AND TRANSLATION DIFFICULTIES OF STRUCTURAL–SEMANTIC MODELS OF PROVERBS	190-194
<i>Ubaydullayev Normuhammad Xasanovich</i> XOTIRANOMALARDA ZAMON VA MAKON MASALASI	195-198

<i>Ochilova Habiba Akramovna</i> ISSUES IN THE CLASSIFICATION OF QUESTION SENTENCE TYPES IN LINGUISTICS ...	199-207
<i>Muxammadiyeva Mashxura, Amirqulova Gulxayo</i> FILOLOGIK TADQIQOTLARNING ZAMONAVIY TIBBIY TARJIMA VA TALQINGA TA'SIRI	208-213
<i>Karabaeva Barno Bobir qizi</i> A COMPARATIVE ANALYSIS OF METAPHORICAL EXPRESSIONS REFLECTING PERCEPTION IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	214-219
<i>Axunbabaeva Narqiza Xamidjanovna</i> ЛИНГВОПРАГМАТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПЕРЕВОДОВ ИСТОРИЧЕСКИХ И АРХАИЧНЫХ СЛОВ В ДОКУМЕНТАЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКОЙ ПОВЕСТИ «ВЛАСТИТЕЛЬ СЕМИ СОЗВЕЗДИЙ»	220-226
<i>Turdaliyeva Shahnoza O'ktamovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI SON-GIBRID MAQOLLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	227-236
<i>Mansurova Shohista Isroilovna</i> OT OBRAZI TUSHUNCHASI (ZAMONAVIY O'ZBEK VA JAHON ADABIYOTI MISOLIDA)	237-241
<i>Davranov Akmal Akramjonovich</i> IJTIMOIY TENGLIK TUSHUNCHASI (INGLIZ UTOPIYALARI VA O'ZBEK DOSTONLARI MISOLIDA)	242-246
<i>Yuldasheva Aziza Yuldashevna</i> TARJIMASHUNOSLIKDA PRAGMATIKANING O'RNI	247-252
<i>Mirvaliyeva Malika Zoid qizi</i> SEMANTIKANING TARJIMADAGI AHAMIYATI	253-257
<i>Sidiknazarova Zulfiya Mirsharapovna</i> JADID ADABIYOTI VA MODERNIZATSIYA JARAYONLARI	258-262
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> THE MOOD OF LONGING FOR FREEDOM IN THE AGE OF BYRON	263-266
<i>Narzikulova Rayhona Ahmadovna</i> THE PRAGMATIC FUNCTIONS OF IRONY	267-271
<i>Najmiddinov Muhammadjon</i> O'ZBEK TILIDA KO'P MA'NOLILIK, SINONIMIYA, OMONIMIYA VA ULARNING ELEKTRON TEZAVURUSDA AKS ETISHI	272-278
<i>Achilov Oybek Rustamovich</i> LEKSIK-SEMANTIK DEVIATSIYA ILGARI SURISH VOSITASI SIFATIDA	279-284
<i>Tashpulatova Mukambar Axmetovna</i> KOMPYUTER LINGVISTIKASI VA SUN'IY INTELLEKTNING TILGA TA'SIRI	285-289
<i>Normamatov Farrux, Toshpo'latova Xusniya</i> GLOBAL KESIMDA INGLIZ MADANIYATINING LINGVOKULTUROGIK JIHATLARI	290-293
<i>Shonazarova Gulnoza, Madiyeva Madina</i> THE ROLE OF INTERNET RESOURCE IN IMPROVING TEACHING FOREIGN LANGUAGE: METHODOLOGICAL ANALYSIS AND PRACTICAL RECOMMENDATIONS	294-297

<i>Jo'rayeva Lola Tolibdjonovna</i> IJTIMOIY TARMOQLARDA NEOLOGIZMLARNING BUGUNGI KUNDAGI QO'LLANILISHI	298-302
<i>Saitxanova Aziza Xolmuxamedovna</i> TA'M VA TIL O'RTASIDAGI MUVOZANAT: TAOM DISKURSINING TARJIMA QIYINCHILIKLARI VA YECHIMLARI	303-307
<i>Axmedov Shaxzod, Nazarov Vafokul</i> NEOLOGIZMLAR TADQIQI TARIXIGA DOIR	308-312
<i>Mustafayeva Sojida Ulashevna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARDA MERONIMIK MUNOSABATLI SO'ZLARNING LEKSIKOGRAFIK TALQINLARI	313-321
<i>Buriyeva Muxayyo Zokir qizi</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF MEAT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	322-326
<i>Berdiqulova Shaxnoza Ruziqulovna</i> YORDAMCHI SO'ZLARNING SHAKLIY XUSUSIYATLARIGA KO'RA TURLARI VA YASALISHI: BOG'LOVCHILAR	327-330
<i>Shokirova Gulbahor Alimovna</i> NEMIS TILINI O'QITISHDA YANGI YONDASHUVLAR	331-334
<i>Najmidinova Nafisa Ulja qizi</i> O'ZBEK TILIDA SO'ZLASHUVCHILARGA ITALYAN TILINI O'RGATISHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMLARI	335-339
12.00.00 - YURIDIK FANLAR	
<i>Утемуратов Махмут Ажимуратович</i> СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ТРАНСФОРМАЦИИ ПРАВА (ОТ ТРАДИЦИОННОГО К ЦИФРОВОМУ ПРАВУ)	340-344
<i>Masadikov Sherzodbek</i> ENFORCEMENT OF ARBITRATION AGREEMENT UNDER UZBEK LAW	345-351
<i>Alieva Kamola Ravshanovna</i> ONLINE GENDER-BASED VIOLENCE IN UZBEKISTAN: GAPS IN LEGISLATION AND THE PATH FORWARD	352-363
<i>Utebaev Salamat Maqsetbay o'g'li</i> KONTRABANDA UCHUN JAVOBGARLIK TO'G'RISIDAGI QONUNCHILIK EVOLYUTSIYASI: TARIXIY-HUQUQIY TAHLIL	364-372
<i>Ходжаева Ширин</i> ЮРИДИЧЕСКАЯ ПРИРОДА ВСЕМИРНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА	373-378
<i>Каюмова Асаля Султномуродовна</i> ЭЛИТА ИНДУСТРИИ ВЕНЧУРНОГО КАПИТАЛА	379-384
<i>Mirzaraximov Baxtiyor, Shokirov Bobur</i> ZAMONAVIY TASHKILOTLARDA KIBERXAVFSIZLIK STRATEGIYALARINING SHAKLLANISHI VA SAMARADORLIGI: MA'LUMOTLARNI HIMOYA QILISH CHORALARINING RIVOJLANISHI VA NATIJADORLIGI TAHLILI	385-392

<i>Суннатиллаева Сарвиноз Иззатулло кизи</i> ДИСКРЕЦИОННЫЕ ПОЛНОМОЧИЯ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ И СОВЕТЕ ЕВРОПЫ: ПРЕДЕЛЫ, КОНТРОЛЬ И СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА	393-400
<i>Dilboboyev Nozimbek</i> CHET ELLIK INVESTORLARNING HUQUQIY MAQOMI HAMDA ULARNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH BO'YICHA IMTIYOZ VA PREFERENSIYALAR BERISH	401-406
<i>Raximbayev O'tkir Fayzullayevich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASIDAGI QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH MASALASIGA NAZAR	407-414
<i>Ubaydullayev Abror Qutpilla o'g'li</i> HOZIRGI ZAMON ISLOM MOLIYA HUQUQI VA AN'ANAVIY HUQUQIY TIZIMLAR O'RTASIDAGI QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	415-423
<i>Zokirov Sardorjon Karimjon ugli</i> PROCEDURAL FEATURES OF PARTICIPATION DEFENSE COUNSEL AT THE PRELIMINARY INVESTIGATION	424-430
<i>Axmedova Guliruxsor Ravshanovna</i> BOLANI OLIB BERISH VA UCHRASHTIRISH BILAN BOG'LIQ ISHLARNI KO'RIB CHIQUISH BO'YICHA SUD VA HUQUQIY AMALIYOTNING DOLZARB MUAMMO VA YECHIMLARI	431-436
<i>Zoilboyev Javlon Karimjon o'g'li</i> MA'MURIY SUD ISHLARINI YURITISHDA QONUNIY KUCHGA KIRGAN SUD HUJJATLARINI YANGI OCHILGAN HOLATLAR BO'YICHA QAYTA KO'RISH YUZASIDAN ISH YURITISH MAZMUNI	437-441
<i>Hakimov Sunnat Furqat o'g'li</i> SPORT JAMOAT BIRLASHMALARINING HUQUQIY TAHLILI	442-445
<i>Файзиев Фарход Фуркат угли</i> ЗНАЧИМОСТЬ ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ В СОВРЕМЕННЫХ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫХ УСЛОВИЯХ	446-452
<i>Файзиева Гулрух Мухаммади кизи</i> МЕХАНИЗМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРАВА НА НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЖИЛИЩА	453-459
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Polvonov Baxtiyor Zaylobidinovich</i> TIBBIYOT UNIVERSITETLARIDA «MODDALARNING NURLANISH SPEKTRINI O'RGANISH» MAVZUSINI IT TECHNOLOGIYALAR ASOSIDA NAMOYISH ETISH MASALALARI	460-466
<i>Hamdamova Nozima Muqimovna</i> BO'LAJAK TECHNOLOGIYA FANI O'QITUVCHISI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI	467-475
<i>Zulfixarov Ilxom Maxmudovich, Zulfikorova Munajat Mirzaxmatovna</i> IQTISODIY-IJTIMOY GEOGRAFIK BILIMLAR BERISHDA MATEMATIK METODLARDAN FOYDALANISH	476-481
<i>Qurbonova Nigina Boboxo'jayevna</i> ESDALIKLAR — SADRIDDIN AYNIYNING UMR VA XOTIRA KITOB I	482-488

<i>Toshtemirova Saodat Abdurashidovna</i> KLAUSTER TIZIMIDA TARIX FANLARINI O'QITISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI	489-494
<i>Inoyatov Odiljon Sabitovich</i> TEKISLIK LARNING O'ZARO PARALLELLIGI	495-500
<i>Жумамуратова Аибахар Нурмуханбетовна</i> СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ КОГНИТИВНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НА ОСНОВЕ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ СВЯЗЕЙ	501-508

Received: 15 February 2025
Accepted: 20 February 2025
Published: 25 February 2025

Article / Original Paper

GLOBALIZATION AND INTERCULTURAL MIXING

Mukhamedzhanova Lalikhon

National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
Professor of the Department of Philosophy,
Faculty of Social Sciences

Abstract. This article examines the essence of intercultural communication in the context of globalization and its impact on social, economic, and cultural spheres. The study explores the relationship between globalization and intercultural contacts, their contribution to societal development, as well as potential challenges and ways to address them. Furthermore, it provides an overview of scientific and theoretical perspectives on this matter, along with practical recommendations.

Keywords: globalization, intercultural dialogue, mass culture, consumer culture, values, Internet and digital information exchange, social development, economic impact, cultural integration, research methodology, practical recommendations.

GLOBALLASHUV VA MADANIYATLARARO ARALASHUV

Muxamedjanova Lalixon,

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti
Ijtimoiy fanlar fakulteti, falsafa kafedrasi professori
E-mail: Lalixon@list.ru, lalixonm@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashuv sharoitida madaniyatlararo aloqadorlik jarayonlarining mohiyati hamda uning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalarga ta'siri tahlil qilingan. Tadqiqotda globallashuv va madaniyatlararo aloqa o'rtasidagi bog'liqlik, ularning jamiyat taraqqiyotiga qo'shadigan hissasi, shuningdek, paydo bo'lishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish usullari ko'rib chiqiladi. Maqolada mazkur masalaning tadqiq etilishiga oid ilmiy-nazariy qarashlar o'rganilib, amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: globallashuv, madaniyatlararo muloqot, ommaviy madaniyat, iste'molchilik madaniyati, qadriyatlar, Internet va raqamli axborot almashinuvi, ijtimoiy taraqqiyot, iqtisodiy ta'sir, madaniy integratsiya, tadqiqot metodologiyasi, amaliy tavsiyalar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5SI1Y2025N24>

Kirish. Globallashuv jarayonlari dunyoning turli mintaqalari o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarning misli ko'rilmagan darajada kengayishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, turli xalqlar o'rtasidagi madaniy aloqadorlikning kuchayishi natijasida til, urf-odat, an'ana va qadriyatlar o'rtasida o'zaro muloqot jadal rivojlanayotgani kuzatilmoqda. Bunday jarayonlar ijtimoiy taraqqiyotning turli jabhalariga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Mazkur maqolada zamonaviy dunyodagi globallashuv va madaniyatlararo aloqadorlik masalalarining nazariy hamda amaliy jihatlari tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Globallashuv va madaniyatlararo aloqadorlik bo'yicha qator mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiqotlar olib borilgan. Xususan:

Robertson R. (1992) o'z tadqiqotlarida globallashuvning nazariy asoslarini ishlab chiqish bilan birga, unda madaniy omilning asosiy o'rni borligini ta'kidlaydi [1].

Hofstede G. (2001) madaniy o'lchovlar nazariyasi orqali turli jamiyatlardagi madaniy tafovutlarni o'rganib, ular o'rtasidagi aloqa muvaffaqiyati ko'p jihatdan ushbu madaniy farqlarga bog'liq ekanini ko'rsatadi [2].

Bek U. (2000) global jamiyat konsepsiyasi va undagi xavf jamiyati tushunchasini ilgari surib, dunyoda ijtimoiy va madaniy jarayonlar endilikda transmilliy ko'rinish kasb etayotganini e'tirof etadi [3].

Mahalliy tadqiqotchilar orasida Karimov S. (2019) va Saidova M. (2021) kabi olimlar madaniyatlararo aloqa fenomenining o'zbek jamiyatida kechish xususiyatlarini chuqur o'rganganlar [4, 5].

Ushbu ilmiy qarashlar globallashuv sharoitida madaniyatlararo aloqadorlik masalalarini keng qamrab oladi. Tadqiqotda avvalgi adabiyotlarning tahlilidan kelib chiqib, mavzuni yanada kengroq ko'rib chiqish va amaliy xulosalar berish maqsad qilingan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada quyidagi ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanildi: Nazariy tahlil usuli – mavzuga oid ilmiy manbalar, turli davlatlardagi ijtimoiy va madaniy jarayonlarni o'rganishga yo'naltirilgan.

Taqqoslash usuli – turli madaniyatlar, jamiyatlar va davrlar kesimida globallashuvning ta'siri va madaniyatlararo aloqa shakllarini solishtirishda qo'llanildi.

Empirik tahlil – ayrim sohalarda (ta'lim, iqtisod, ijtimoiy aloqalar) madaniyatlararo muloqotning real holatini aniqlash maqsadida mahalliy va xorijiy tajribalarni o'rganish.

Muhokama. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, globallashuv jarayonlarining madaniy sohalarga ta'siri quyidagicha namoyon bo'ladi:

Madaniy almashinuvning oshishi: Turli xalqlar o'rtasida san'at, adabiyot, kino, ommaviy axborot vositalari va boshqa yo'nalishlar bo'yicha hamkorlik kuchayib, jahon miqyosidagi madaniy merosning ommalashishiga hissa qo'shmoqda.

Ijtimoiy hamkorlikning kengayishi: Globallashuv natijasida paydo bo'lgan siyosiy va iqtisodiy tuzilmalar (masalan, mintaqaviy ittifoqlar, transmilliy kompaniyalar) turli jamiyatlar o'rtasidagi madaniy muloqotni rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Ta'lim va kadrlar tayyorlash: Xorijda ta'lim olish imkoniyatlarining kengayishi, onlayn kurslar va xalqaro dasturlar orqali yosh avlodning dunyoqarashi kengayib, madaniyatlararo muloqot ko'nikmalari mustahkamlanmoqda.

Madaniy diversifikatsiya va muammolar: Bir tomondan, globallashuv madaniy diversifikatsiyani kuchaytirsa, boshqa tomondan, milliy madaniyatlarining o'ziga xosligini saqlash masalasi, globallashuv sababli madaniy unifikatsiya xavfi paydo bo'lmoqda.

Tadqiqot natijalari turli manbalar asosida o'rganilganda, madaniyatlararo aloqa ijtimoiy hamkorlikni kuchaytirishi, iqtisodiy rivojlanishga turli madaniy bag'rikenglik muhitini yaratishi mumkinligi kuzatildi. Shu bilan birga, noto'g'ri boshqarilgan globallashuv jarayonlari milliy o'ziga xoslikka salbiy ta'sir o'tkazishi, ijtimoiy ziddiyatlarning kelib chiqishiga sabab bo'lishi mumkin.

Nazariy tahlil: Globallashuv jarayonida turli millatlar va madaniyatlar o'rtasidagi aloqa kuchaydi, bu esa an'anaviy qadriyatlarining erkin talqin qilinishiga sabab bo'ldi. Bunday sharoitda yoshlar, ayniqsa, o'z qadriyatlarini qayta ko'rib chiqishga, ularni boshqa

madaniyatlar va g'oyalar ta'sirida o'zgartirishga moslashdi. Natijada, milliy va an'anaviy qadriyatlar o'z ahamiyatini yo'qotib, ular qadrsizlanib bormoqda.

Ommaviy madaniyatning ta'siri. Ommaviy madaniyat zamonaviy jamiyatda juda kuchli ta'sirga ega bo'lgan ijtimoiy hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Kino, musiqa, televideniye, internet platformalari, ijtimoiy tarmoqlar va reklama kabi vositalar orqali u keng omma ong-shioriga tezda kirib keladi. Natijada jamiyatda an'anaviy qadriyatlar, urf-odatlar, oilaviy munosabatlar va milliy meros ikkinchi planga surilib, globallashtirilgan hamda tez o'zgarayotgan yangi qadriyatlar va turmush tarzi shakllana boshlaydi [4].

Bir tomondan, ommaviy madaniyat axborot-kommunikatsiya texnologiyalari orqali maxsus targ'iboti bilan iste'molchilik madaniyatini, individualizmni va g'arbona turmush tarzini targ'ib qilishi mumkin. Bu jarayonda ko'plab yoshlar an'anaviy ruknlardan ko'ra zamonaviy tamoyillarga ergashishi, qolaversa, ularning kundalik hayotida madaniy meros uncha sezilmay qolishi mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilayotgan trendlar, reklama roliklarida ko'z-ko'z qilinayotgan turli hayot tarzlarini ko'pincha shiddatli taassurot uyg'otib, milliy an'analarni eskirgan deb qabul qilish yoki ularga nisbatan befarqlikni kuchaytirish ehtimolini oshiradi.

Shu bilan birga, ommaviy madaniyat ta'sirida oila instituti ham ma'lum bir ma'noda transformatsiyaga uchraydi. Masalan, otalik va onalik vazifalari, qarindoshlik munosabatlari, kattaga hurmat, kichikka izzat kabi an'anaviy qoidalar yangi global adabiyot, kino asarlari yoki musiqa orqali kirib keladigan g'oyalar bilan raqobat qilishga majbur bo'ladi. Bu esa ba'zi hollarda an'anaviy qadriyatlar qadrsizlanishi, madaniy birdamlik zaiflashishi hamda milliy identifikatsiya muammolari kelib chiqishiga sabab bo'lishi mumkin [1].

Shunday qilib, ommaviy madaniyat umumjahon axborot makonida tezkor tarqalishi orqali jamiyatda yangi axborotlar, qadriyatlar va turmush uslublarini shakllantiradi. Bunga qarshi kurashish emas, balki milliy ma'naviy merosni asrab qolgan holda global jahon madaniyati bilan samarali muloqot o'rnatish muhim vazifa hisoblanadi. Bu jarayonda ta'lim, targ'ibot-tashviqot ishlari, madaniy festivallar va an'ana tadbirlarini modernizatsiya qilib, yosh avlodga milliy qadriyatlar bilan birga dunyo tajribasini ham birdek o'rgatish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi zamonda jamiyatda materializm hamda iste'molchilik madaniyati tobora ustun bo'lib bormoqda. Insonlar ko'proq moddiy boylikka, pul va moliyaviy muvaffaqiyatga e'tibor qaratmoqda. Bozor iqtisodiyotining jadal rivojlanishi, ommaviy axborot vositalarining targ'iboti va global reklama kampaniyalari orqali insonlar orasida "ko'p narsa sotib ol, ko'p pul ishlab top" kabi shiorlar keng yoyilib, iste'molni hayot mazmuniga aylantirishga intiladigan kayfiyatni shakllantirmoqda.

Bunday sharoitda ma'naviy qadriyatlar, masalan, samimiyat, adolat, hurmat, vafodorlik va birdamlik kabi tushunchalar ikkinchi o'ringa tushib qolmoqda. Odamlarning moddiy ne'matlar ortidan quvishi sababli ijtimoiy munosabatlarda rasmiyatchilik, manfaati ustun qo'yish, xudbinlik ko'rinishlari paydo bo'lmoqda. Natijada oila, jamoa va jamiyatda odamlar o'rtasidagi ishonch, mehr-oqibat va o'zaro ko'mak kabi an'anaviy tushunchalar zaiflashib, individualizm kuchayishi mumkin [5].

Bu jarayon, ayniqsa, yoshlarga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Yosh avlod iste'molchilik madaniyatini nafaqat iqtisodiy faoliyatdan, balki turmush tarzidan ham izlamoqda. Ko'plar ma'naviy e'tibor va qadriyatlar o'rniga iste'mol qilish orqali hayotdan rohat olishga urinishadi.

Ta'lim va tarbiya jarayonida bu muammoga e'tibor bermaslik kelajak avlodning ruhiy kamoloti va jamiyatda ijtimoiy birdamlikni susaytirishi mumkin.

Ushbu hodisaga qarshi kurashish emas, balki uni sog'lom izga solish uchun jamiyatda ma'naviy tarbiya, ma'rifat va axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash zarur. Ommaviy madaniyat va bozor bop iste'mol talablari orasida muvozanatni saqlash, yoshlar o'rtasida mas'uliyatli iste'mol madaniyatini targ'ib qilish, oilalarda va ta'lim muassasalarida ma'naviy qadriyatlarning ahamiyatini izchil tushuntirish darkor. Bu bilan biz moddiy taraqqiyot va ma'naviy barkamollikni uyg'unlashtirib, jamiyat ravnaqini yanada yuksaltirishimiz mumkin[2].

Qadriyatlar qadrsizlanayotganining asosiy sabablaridan biri — insoniy munosabatlarning tobora moddiylashib borayotganidir. Avvallari insonlar o'zaro aloqalarda mehr-oqibat, hurmat, samimiyat va hamjihatlik kabi ma'naviy qadriyatlarni ustun qo'yar edilar. Hozir esa bunday tushunchalar o'rnini ko'pincha moddiy manfaatlar, foyda ko'rish, moliyaviy muvaffaqiyat va mavqe orttirish kabi maqsadlar egallab bormoqda.

Bunday jarayon jamiyatning deyarli barcha jabhalarida kuzatiladi. Masalan, do'stlik va qarindoshlik rishtalarida ham moddiy manfaati ustun qo'yish holatlari uchrab, insonlarning munosabatlari ich-ichidan sovuqlashib qolishi mumkin. Oila munosabatlari, ishdagi hamkorlik va ijtimoiy muloqotlarda ham yuqori lavozim, katta maosh yoki egallab turgan mavqega ortiqcha e'tibor berilishi oqibatida, asl insoniy fazilatlar chetda qolib ketadi.

Natijada, ko'pgina insonlar orasida samimiyat, sadoqat va hamdardlik kabi ma'naviy fazilatlar ikkinchi darajaga tushib, munosabatlarning pirovard maqsadi moddiy naf yoki mavqe orttirish bo'lib qoladi. Bu nafaqat oila mustahkamligi va ijtimoiy birdamlikka, balki xalqning umuminsoniy qadriyatlarga bo'lgan munosabatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ushbu holatni bartaraf etish uchun, avvalo, jamiyatda ma'naviy tarbiya va ijtimoiy hamkorlikka e'tibor kuchaytirilishi lozim. Ta'lim muassasalarida, oilada va ommaviy axborot vositalarida insoniy qadriyatlarning ustunligini targ'ib qilish, moddiy manfaatlar bilan bir qatorda, axloqiy prinsiplar va mas'uliyat hissini singdirish zarur. Bu bilan insonlar o'rtasidagi munosabatlar yanada samimiy, barqaror va ma'naviy jihatdan boy bo'lishiga erishish mumkin[1].

Internet va raqamli axborot almashinuvining ta'siri. Internet va raqamli axborot almashinuvi bugungi kun jamiyatida katta rol o'ynaydi. Axborotning ko'pligi va tezligi insonlarning axloqiy qoidalar hamda qadriyatlarga bo'lgan qarashlarini jadallik bilan o'zgartirib bormoqda. Xususan, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va internetdagi turli kontent an'anaviy qadriyatlardan uzoq bo'lgan g'oyalar va qarashlarni tezda keng miqyosda tarqatishi mumkin.

Birinchiidan, internet orqaligi har qanday ma'lumotning yashin tezligida tarqalishi jamiyat a'zolarining dunyoqarashida katta o'zgarishlar qilishi mumkin. Yosh avlod o'z ma'naviy tarbiyasi, milliy urf-odatlar va qadriyatlarga oid bilimlarini ko'pincha ijtimoiy tarmoqlar yoki digital platformalardagi ma'lumotlar bilan aralashtiradi. Natijada, an'anaviy qarashlar tobora zaiflashib, zamonaviy yoki global ko'rinishdagi yangicha g'oyalar ustunlik qilishi ehtimoli ortadi.

Ikkinchiidan, raqamli axborot almashinuvi jarayonida filtrsiz yoki nazoratsiz tarqaladigan ma'lumotlar odamlarni turli ekstremal yoki ma'naviy tushunchalardan yiroq bo'lgan qarashlarga yetaklashi mumkin. Xususan, ijtimoiy tarmoqlarda tobora keng ommalashayotgan trendlar, chet el madaniyati bilan bog'liq reklama va targ'ibot materiallari,

shuningdek, mashhur shaxslarning turmush tarziga oid kontent jamiyatda iste'molchilik kayfiyatini kuchaytirishi, milliy qadriyatlarga e'tiborsizlikni keltirib chiqarishi mumkin [3].

Uchinchi, internet va digital axborot tarmoqlari nafaqat ma'naviy qadriyatlar, balki axloq normalarining o'zgarishiga ham ta'sir ko'rsatadi. Globallashtirish jarayonida turli madaniyatlarga xos odatlar va qadriyatlar o'zaro aralashib, ba'zi hollarda an'anaviy urf-odatlar bilan ziddiyatli ko'rinishlar paydo bo'ladi. Bu esa jamiyatda axloqiy mezonlarni tartibga solish, yoshlar o'rtasida "ma'naviy immunitet"ni shakllantirish masalasini dolzarb etib qo'yadi.

Mazkur vaziyatda internet va raqamli axborot almashinuvi salbiy oqibatlarini kamaytirish uchun, avvalo, axborot madaniyatini rivojlantirish, ta'lim dasturlarida internetdan oqilona foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish lozim. Ota-onalar, o'qituvchilar va mutasaddi tashkilotlar yosh avlodga an'anaviy qadriyatlar va milliy merosning ahamiyatini tushuntirish bilan birga, global jarayonlardan orqada qolmaslik uchun zarur bo'lgan digital savodxonlik va tanqidiy fikrlashni ham tarbiyalashlari kerak. Shundagina internet va raqamli axborot almashinuvi jamiyat farovonligi hamda madaniy boylikni asrab-avaylashga xizmat qilishi mumkin [2].

Bugungi kunda internet va ijtimoiy tarmoqlarda axloqiy tushunchalar keng muhokama qilinishi, turli istiqbollari va qarashlari asosida qayta talqin etilishi natijasida qadriyatlar mohiyati tarqoq shaklga kelib qolmoqda. Biror bir muammoga nisbatan juda ko'p turdagi yondashuvlar, fikrlar va tushunchalar mavjudligi, ayniqsa, yoshlar orasida ma'lum bir axloqiy me'yor yoki qadriyatni aniq aniqlashni qiyinlashtiradi. Natijada turli bahslar, qarama-qarshi nuqtai nazarlar va qonun-qoidalarga uyg'un bo'lmagan xulq-atvorlar shakllanadi.

Bunday vaziyatda internetda tarqalgan qarashlarning farqli ekanligi kishilar o'rtasidagi bir xillik, yaxlitlik hissini susaytiradi, odamlar muayyan masalaga birdamlikda yondashish yoki umumiy qaror qabul qilishdan chekinishi mumkin. Masalan, bitta muammo bo'yicha kimdir an'anaviy qadriyatlarga tayanib fikr bildirsa, boshqasi mutlaqo zamonaviy, individualistik yoki pragmatik nuqtai nazarga asoslanib munosabat bildirishi mumkin. Uchinchi guruh esa dunyoviy yoki diniy qarashlarga suyanishni ma'qul ko'rishi ehtimoldan xoli emas [3].

Shu tarzda, turli axloqiy tushunchalar o'rtasida muvozanat saqlash qiyin bo'lib qoladi. Oqibatda, qadriyatlarning ahamiyati kamayib, ular qadrsizlanadi. Zero, ko'pchilik o'zi e'tibor bergan aksar fikrlarni "to'g'ri" deya qabul qiladi, qarama-qarshi g'oyalarni esa inkor etishga yoki bepisandlik bilan qarashga o'rganadi. Natijada, umumjamiyat miqyosida yagona yo'nalish yoki uyg'un axloqiy prinsip vujudga kelmasdan, aynan "cheksiz erkinlik" domiga tushib qolish kuzatiladi.

Bunday "erkin axloq" muhiti ba'zan odamlar o'rtasida adovat, tushunmovchilik, xudbinlik kabi salbiy holatlarni kuchaytirishi mumkin. Chunki aniq belgilangan, sinovdan o'tgan qadriyatlar o'rniga shaxsiy fikrlar va o'zaro ziddiyatli pozitsiyalar ustun bo'ladi. Ma'lum masalalarda jamiyatda tartib o'rnatish, o'zaro hamkorlik va hamjihatlikka erishish oson kechmaydi.

Ushbu holatdan chiqish yo'li sifatida ta'lim va targ'ibot-tashviqot ishlarida axloqiy tarbiyaga alohida e'tibor qaratish zarur. An'anaviy, diniy va zamonaviy ilm-fan yutuqlaridan kelib chiqqan holda axloqiy tushunchalarni uyg'unlashtirish, yosh avlodga tanqidiy fikrlashni o'rgatish, ammo shu bilan birga, milliy, ma'naviy va umuminsoniy qadriyatlarga ehtirom hissini singdirish muhimdir. Internet muhitida ham turli fikrlarning to'qnashuvida halol, obyektiv va xolis axborotni tanlab, turli qarashlarga munosabatni madaniyatli tarzda ifoda etishni odatga

aylantirish lozim. Shundagina axloqiy tushunchalarning ko'p talqin qilinishi qadriyatlarining butkul qadrsizlanishiga emas, balki ularga boy ma'naviy va yanada chuqur ahamiyat baxsh etilishiga xizmat qilishi mumkin [5].

Zamonaviy texnologiyalarning jadal rivojlanishi bugun nafaqat hayotimizni osonlashtirmoqda, balki bir qator ijtimoiy oqibatlarini ham keltirib chiqarmoqda. Ulardan biri – jamoatchilikdan uzoqlashish va individualizmning kuchayishidir. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va mobil qurilmalar insonlar o'rtasidagi real muloqotlarni qisqartirib, virtual aloqalarni birlamchi o'ringa olib chiqmoqda.

Bunday sharoitda insonlar orasida o'zaro iliq munosabat, hamdardlik, hamjihatlik kabi an'anaviy qadriyatlar zaiflashishi mumkin. Avvallari odamlar ko'proq bir joyda uchrashib, yuzma-yuz suhbatlashar, hayotdagi turli muammolarni birgalikda hal etib, suhbat va muloqot orqali tajriba almashishardi. Hozir esa ko'pchilikning kommunikatsiyasi onlayn formatda kechadi. Natijada yuzma-yuz uchrashuvlar, oila davrasidagi iliq suhbatlar, mahalla yoki jamoat tadbirlari kamayib, o'zaro ishonch va bir-biriga hurmat hissi susayadi [1].

Qadriyatlarining manfaatlarga asoslanishi. Bugungi kunda qadriyatlarining manfaatlarga asoslanishi ham ularning qadrsizlanishiga sabab bo'lmoqda. Odatda axloqiy me'yorlar, urf-odatlar va umumbashariy qadriyatlar insonlar o'rtasida ijtimoiy birdamlikni ta'minlash, adolat va tenglikni qaror toptirish, insoniy munosabatlarga yo'l-yo'riq ko'rsatish kabi maqsadlarga xizmat qiladi. Biroq hozirgi shiddatli taraqqiyot davrida, ayrimlar ushbu qadriyatlarni o'z shaxsiy yoki guruhviy manfaatlarini ro'yobga chiqarish vositasiga aylantirib qo'yishi ehtimoli ortib bormoqda.

Bunday holatda, qadriyatlar insonning ichki e'tiqodi va ma'naviy ishonchi bilan belgilanmay, balki "qanday qilib eng ko'p foyda olish mumkin" yoki "o'z mavqeni qanday yaxshilash mumkin" kabi pragmatik savollarga javob sifatida qaraladi. Natijada, odamlar o'z manfaati tufayli ehtirom ko'rsatgan bo'lsa-da, aslida ular qo'llayotgan qadriyatlar haqiqiy ma'nosini yo'qotib, rasmiyatchilik yoki niqob sifatida qoladi. Masalan, do'stlikni chuqur munosabat sifatida ko'rish o'rniga, undan faqatgina moddiy yoki mavqeyiy naf olish maqsadida foydalanish hollarining uchrashi, qadriyatning buyuk mohiyatini pasaytiradi [2].

Bu jarayonning salbiy oqibatlari, avvalo, insonlar o'rtasidagi ishonch va mehr-oqibat rishtalarining zaiflashuvida namoyon bo'ladi. Agar qadriyatlar suiiste'mol qilinadigan "vosita"ga aylanib qolsa, jamoada birdamlik o'rniga xudbinlik, raqobat va individualizm kuchayishi mumkin. Shuningdek, yosh avlod ham kattalarning xulq-atvoriga e'tibor qaratib, qadriyatlarining asl mohiyati emas, balki uning manfaat keltiruvchi jihati muhim ekani haqida xulosa chiqarish ehtimoli mavjud. Natijada, kelajakda tarbiyaviy jarayonlar va jamiyatda ma'naviy muhit zaiflashadi.

Bunday vaziyatdan chiqish uchun qadriyatlarni chuqur tushunish va ularga yuksak e'tibor bilan yondashish lozim. Ta'lim tizimida ham, oilaviy tarbiyada ham qadriyatlarining asl mohiyati, tarixiy ildizlari, insonlar o'rtasida qanday ahamiyat kasb etishi ko'proq tushuntirilishi kerak. Shuningdek, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va madaniy tadbirlar orqali qadriyatlarni manfaatlarga asoslash emas, balki ularning hayotiy ahamiyati va insoniylikni saqlab qolishda tutgan o'rnini targ'ib qilinishi zarur. Shundagina qadriyatlar o'zining teran ma'nosini saqlab qoladi va jamiyatda haqiqiy ma'naviyatni mustahkamlashga xizmat qiladi [5].

Natijalar. Bugungi kunda jamiyatda qadriyatlarining to'g'ri mohiyatdan uzoqlashib, pragmatik yondashuvlar bilan almashtirilib borayotgani insoniy munosabatlar xarakterini ham

sezilarli darajada o'zgartirmoqda. Insonlar o'rtasida o'zaro aloqalar, do'stlik, hamkorlik yoki oilaviy rishtalar tobora "qancha foyda keltirishi mumkin?" degan mezonga ko'ra baholanmoqda. Bu esa, bir tomondan, individualizmni kuchaytirsa, boshqa tomondan, samimiylik, fidoyilik, sadoqat kabi qadriyatlarga bo'lgan e'tiborni susaytiradi.

Natijada, insonlar o'zaro munosabatda duch keladigan har qanday masala yoki muammoni, avvalo, pragmatik ko'z bilan – ya'ni "men uchun bu narsa qancha naf keltiradi?" savoli bilan baholay boshlaydi. Shunday qilinishi, vaqt o'tishi bilan, o'zaro ishonch va hurmat hissi zaiflashishiga olib keladi. Chunki pragmatizm asosidagi munosabatlarda tomonlar uzoq muddatli hamkorlik yoki samimiy do'stlikdan ko'ra, qisqa muddatli manfaatni ustun qo'yishlari mumkin [2].

Bu holat jamiyatdagi birdamlik ruhini so'ndirishi, insonlar o'rtasida shubha va befarqlikni kuchaytirishi ehtimolga yaqin. Xususan, yosh avlod pragmatik yondashuvlarni me'yor normalari sifatida qabul qilib, ma'naviy va ijtimoiy mas'uliyat hissidan chekinishi mumkin. Shu sabab, munosabatlarning pragmatik tus olish jarayonini yumshatish uchun tizimli ravishda ma'naviy tarbiya, qadriyatlarni chuqur anglash va ularga yuksak darajada rioya qilishni targ'ib qilish zarur. Ayniqsa, ta'lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va madaniy-ma'rifiy tadbirlar orqali munosabatlarda insoniylik, halollik, fidoyilik kabi fazilatlarining ahamiyatini singdirish lozim. Shundagina biz jamiyatda shafqat va o'zaro hurmatga asoslangan, uzoq muddatli ishonch bilan mustahkamlangan munosabatlarni qayta tiklashga erishamiz.

Jahon hamjamiyatida Sharq axloqiy qadriyatlarining integratsiyasi globallashuv, madaniyatlararo muloqot va xalqaro hamkorlik jarayonlari bilan chambarchas bog'liq. Sharq axloqiy qadriyatlari juda boy va xilma-xil bo'lib, ular o'z ichiga jamoaviylik, adolat, kamtarlik, vafodorlik, sabr-toqat va jamoat manfaatlarini ustun qo'yish kabi muhim tushunchalarni qamrab oladi. Bugungi kunda bu qadriyatlar butun dunyoda inson huquqlari, demokratik qadriyatlar, barqaror rivojlanish va madaniyatlararo hamkorlik kabi sohalarida muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Sharq axloqiy merosining tarixi juda qadimiy bo'lib, unda Konfutsiy, Al-Farobiy, Navoiy, Ahmad Yassaviy, Ibn Sino kabi buyuk allomalar orqali shakllangan turli tamoyillarni uchratish mumkin. Ushbu tamoyillar odamlarning bir-biriga nisbatan iliq munosabatda bo'lishi, hurmat va mehr-oqibat ko'rsatishi, jamoaviy manfaatlarini shaxsiy manfaatdan ustun qo'yishi kabi ijtimoiy barqarorlik va uyg'unlikni ta'minlovchi omillar sifatida e'tirof etiladi. G'arb dunyosida keng tarqalgan individualistik yondashuvlar bilan taqqoslaganda, Sharq falsafasida hamisha hamkorlik, birdamlik va ijtimoiy mas'uliyat tushunchalari diqqat markazida bo'lgan[1].

Globalashuv jarayonida Sharq axloqiy qadriyatlari nafaqat o'z mintaqasidagi jamiyatlar, balki butun dunyoda ahamiyat kasb etib, bir qator zamonaviy jarayonlar bilan uyg'unlashmoqda. Masalan, inson huquqlarini himoya qilishda adolat va hurmat prinsiplarining mujassamlashuvi, demokratik jarayonlarda jamoatchilik fikriga e'tibor qaratish hamda barqaror rivojlanishda tabiiy resurslarni avaylab ishlatish kabi omillarda Sharqning an'anaviy qadriyatlarini ko'rish mumkin. Shuningdek, sharqona kamtarlik va sabr-toqat g'oyalari ijtimoiy ziddiyatlarni yumshatish, madaniy xilma-xillikni e'zozlash va nizolarni tinch yo'l bilan hal etishga ko'maklashadi.

Biroq Sharq axloqiy qadriyatlarining jahon hamjamiyatida integratsiyalashuvi hamisha ham silliq kechmaydi. Ba'zan turli madaniyatlar o'rtasidagi farqlar, siyosiy hamda iqtisodiy

manfaatlar to'qnashuvi yoki g'arbona tamoyillar bilan ziddiyatlar yuzaga kelishi mumkin. Shu bois, madaniyatlararo muloqotda o'zaro tushunish, hurmat va hamkorlik muhitini kuchaytirish, ilmiy-tadqiqotlar va xalqaro anjumanlar orqali Sharq qadriyatlarini chuqur o'rganish hamda ularga xos bo'lgan ijobiy jihatlarni keng targ'ib etish zarur [3].

Xulosa qilib aytganda, Sharq axloqiy qadriyatlari jahon hamjamiyatida insonparvarlik, bag'rikenglik, ijtimoiy barqarorlik va adolat kabi universal tamoyillar bilan uyg'unlashish imkoniyatiga ega. Ularni xalqaro hamkorlik, demokratik islohotlar va barqaror rivojlanish jarayonlariga tatbiq etish zamonaviy dunyoda ko'plab muammolarga ijodiy yechim topishga yordam beradi. Shu ma'noda, Sharq va G'arb tamoyillarining bir-biriga boyituvchi integratsiyasi XXI asrda madaniy va ma'naviy uyg'unlikka xizmat qilishi mumkin.

Xulosa va amaliy tavsiyalar. Yuqoridagi tahlillar asosida quyidagi xulosalar chiqarish mumkin:

Globalashuv va madaniyatlararo aloqa o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, bu jarayonlar ijtimoiy va madaniy sohalarga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir etadi.

Turli madaniyatlar o'rtasidagi aloqa milliy madaniy merosning asrab-avaylanishini talab qiladi. Shu bois, madaniy diversifikatsiyaning yanada rivojlanishi uchun huquqiy va siyosiy mexanizmlarni takomillashtirish muhimdir.

Ta'lim tizimida madaniyatlararo muloqot bo'yicha maxsus fan va kurslarni joriy qilish, talabalar o'rtasida xalqaro loyihalar va almashinuv dasturlarini kengaytirish maqsadga muvofiq.

Globalashuvning salbiy oqibatlarini bartaraf etish uchun davlat, NNTlar va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, xalqaro platformalar orqali tajriba almashish lozim.

Ommaviy axborot vositalarida turli madaniyatlar o'rtasidagi aloqani mustahkamlash, milliy an'ana va qadriyatlarni targ'ib qilish bilan birga, umumjahon madaniy merosning boyitilishiga hissa qo'shish yo'nalishida targ'ibot-tashviqot ishlari olib borish zarur.

Amaliy tavsiyalar:

- Davlat siyosati darajasida: Milliy madaniy merosni globalashuv sharoitida muhofaza qilish va rivojlantirish bo'yicha maxsus dasturlar ishlab chiqish.

- Ta'lim sohasi darajasida: Madaniyatlararo kommunikatsiya kompetensiyasini shakllantirishga qaratilgan o'quv dasturlarini rivojlantirish, xoriyda tahsil olish imkoniyatlarini kengaytirish.

- Tadqiqot va innovatsiya darajasida: Globalashuv jarayonlarining turli mintaqalarga xos xususiyatlarini o'rganish maqsadida xalqaro ilmiy tadqiqot loyihalarini amalga oshirish.

- Mahalliy hamjamiyatlar darajasida: Turli madaniy tadbirlar, festival va anjumanlar tashkil etish orqali madaniyatlar o'rtasidagi hamkorlikni rag'batlantirish.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Robertson R. Globalization: Social Theory and Global Culture. London: Sage Publications. 1992.
2. Hofstede G. Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations. Thousand Oaks, CA: Sage Publications. 2001.
3. Beck U. What is Globalization? Cambridge: Polity Press. 2000.
4. Karimov S. "O'zbek jamiyatida madaniyatlararo aloqadorlikning nazariy asoslari". Milliy tiklanish, 2(10), 2019. 34-40.

5. Saidova M. “Globalashuv sharoitida o‘zbek madaniy merosining o‘rni”. O‘zbekiston madaniyat tarixi jurnali, 1(5), 2021. 15-22.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).